

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΙΓ'.—1

ΑΘΗΝΑ, ΣΑΒΑΤΟ, 3 ΤΟΥ ΓΕΝΝΑΡΙΟΥ 1915

ΑΡΙΘΜΟΣ 546

ΕΝΑΣ ΛΑΟΣ ΥΨΩΝΕΤΑΙ ΑΜΑ ΔΕΙΞΗ
ΠΩΣ ΔΕ ΦΟΒΑΤΑΙ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑ
ΨΥΧΑΡΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΝΙΚΗΤΑΣ ΑΝΤΡΗΣ. Οί τύποι.
ΓΟΥΣΤΑΒΟΥ ΓΚΕΪΓΕΡΣΤΑΜ. Τò βιβλίο του μικρού αδερφού (Μετάρφ. Κ. Χατζοπούλου).

ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ. Οί σκλάβοι τής γής.
BARRY CORNWALL. Τò τραγούδι του ναύτη (Μετάρφ. Π. Ταγκοπούλου και Γ. Περγαλιτή).
Π. ΠΑΒΛΙΑΔΗΣ. Σοσιαλισμός και πατριωτισμός.
ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ. Δυò όμιλίες.
TRILLUSA. 'Ο θάνατος του λιονταριού (Μετάρφ. Κ. Τρικογλίδη).
Ω. Τò 'Ελληνικόν μέλλον.
ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ. — ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ. — Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ. — ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

ΓΟΥΣΤΑΒΟΥ ΓΚΕΪΓΕΡΣΤΑΜ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΜΙΚΡΟΥ ΑΔΕΡΦΟΥ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ : ΚΩΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ

1.—

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Είτανε μιὰ φορά ένας συγγραφέας πού ζούσε ευτυχισμένος με τή γυναίκα του και τὰ τρία παιδιά του. Είτανε τόσο ευτυχισμένος, ὥστε δέν τò ἔννοοσε κι ὁ ἴδιος και μόλατα εἶχε ἔγραψε πολλὰ βιβλία γιά τή δυστυχία τῶν ἀνθρώπων.

Ἡ μεγαλύτερη εὐτυχία του δέν εἶταν ἡ ἀγάπη, οὔτε ἡ πατρική χαρά, πού τήν ἔπαιρνε ἀπόλαύσῃ σάν ἕνα πράμα τόσο φυσικό, σά νά εἶταν ἀδύνατο νάπολάψουν οἱ γονεῖς ἀπό τὰ τέκνα τους ἄλλο παρά χαρά. Ἡ εὐτυχία του δέν εἶτανε γιατί, με ἕλη τήν πολύχρονη συζυγική ζωή, φώλιαζε πάντα στό σπίτι του τò σπάνιο πουλί, πού τò ἔλενε ἀνίκητη νύκτι. Ἡ μεγαλύτερη εὐτυχία του εἶτανε τò πῶς δέν ἀπάντησε και δέ γνώρισε ποτέ κακό, πού νά μήν πίστευε πῶς μπορούσε νά τò νικήσῃ με τή δύναμή και τήν υγεία. Τὰ δυστυχήματα, πού φοβερίζανε νά φανοῦν, εἶτανε σάν περσοτικά σύννεφα, πού χανόντανε στόν ὄριζοντα και ἀφίνανε καθαρότερο τόν οὐρανό του. "Ετσι πίστευε τὸ ὑλάχιστο κι αὐτή ἡ πίστι, εἶταν ἡ πραγματικότητα, ἔπου ζούσε. Τή φτώχεια, πού πολεμοῦσε μαζί τῆς ἀδιάκοπα, κατώρθωσε νά τήν κρατῇ πάντα μακριά. "Ενας ἔχτρος ὑπῆρχε μόνο, πού μαζί του δέν μπορούσε νά μετρηθῇ, κι αὐτός ὁ ἔχτρος εἶταν ὁ θάνατος.

Κ' ἴσως νά μήν εἶτανε ἡ μικρότερη εὐτυχία τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ τò πῶς δέ φοβήθηκε ποτέ σοβαρά, πῶς ὁ θάνατος μπορούσε νά βρῇ εἴτε αὐτόν τόν ἴδιο εἴτε τούς ἀγαπημένους του.

Με τò αἶσθημα τοῦτο τῆς μεστής ζωῆς ἔγραψε ὁ συγγραφέας αὐτός ἕνα βιβλίο πλημμυρισμένο ἀπό καλοκαιρινό φῶς και με θέμα τὰ δυò μεγάλα ἀγόρια του, τὰ παιγνίδια και τίς διασκέδασες τους, τὰ ἄθλα και

τίς ἀτυχίες τους. Τò βιβλίο εἶτανε μιὰ ἱλαρή χαρά και γι' αὐτόν τόν ἴδιο κι ἔταν μοῦ ἔρχεται στό νοῦ ἐκεῖνη ἡ ἐποχή, μέλις μπορῶ και τò ἔννοῶ πῶς ὁ ἀνθρωπος αὐτός εἶμουνα κάποτε γῶ.

"Αμα τυπώθηκε και δέθηκε τò βιβλίο κ' εἶταν ἔτοιμο νά κυκλοφορήσῃ, ὁ συγγραφέας πήρε μαζί του δυò ἀντίτυπα, ἔγραψε στό ἕνα τὸνομα τοῦ Οὔλοφ και στό ἄλλο τοῦ Σβάντε και τὰ ἔδωσε ἐπίσημα τῷ καθενός ἀπό τὰ δυò ἀπαθανατισμένα παιδιά του.

Ἄμα τυπώθηκε και δέθηκε τò βιβλίο κ' εἶταν ἔτοιμο νά κυκλοφορήσῃ, ὁ συγγραφέας πήρε μαζί του δυò ἀντίτυπα, ἔγραψε στό ἕνα τὸνομα τοῦ Οὔλοφ και στό ἄλλο τοῦ Σβάντε και τὰ ἔδωσε ἐπίσημα τῷ καθενός ἀπό τὰ δυò ἀπαθανατισμένα παιδιά του.

Ἄμα τυπώθηκε και δέθηκε τò βιβλίο κ' εἶταν ἔτοιμο νά κυκλοφορήσῃ, ὁ συγγραφέας πήρε μαζί του δυò ἀντίτυπα, ἔγραψε στό ἕνα τὸνομα τοῦ Οὔλοφ και στό ἄλλο τοῦ Σβάντε και τὰ ἔδωσε ἐπίσημα τῷ καθενός ἀπό τὰ δυò ἀπαθανατισμένα παιδιά του.

Ἄμα τυπώθηκε και δέθηκε τò βιβλίο κ' εἶταν ἔτοιμο νά κυκλοφορήσῃ, ὁ συγγραφέας πήρε μαζί του δυò ἀντίτυπα, ἔγραψε στό ἕνα τὸνομα τοῦ Οὔλοφ και στό ἄλλο τοῦ Σβάντε και τὰ ἔδωσε ἐπίσημα τῷ καθενός ἀπό τὰ δυò ἀπαθανατισμένα παιδιά του.

Ἄμα τυπώθηκε και δέθηκε τò βιβλίο κ' εἶταν ἔτοιμο νά κυκλοφορήσῃ, ὁ συγγραφέας πήρε μαζί του δυò ἀντίτυπα, ἔγραψε στό ἕνα τὸνομα τοῦ Οὔλοφ και στό ἄλλο τοῦ Σβάντε και τὰ ἔδωσε ἐπίσημα τῷ καθενός ἀπό τὰ δυò ἀπαθανατισμένα παιδιά του.

Ἄμα τυπώθηκε και δέθηκε τò βιβλίο κ' εἶταν ἔτοιμο νά κυκλοφορήσῃ, ὁ συγγραφέας πήρε μαζί του δυò ἀντίτυπα, ἔγραψε στό ἕνα τὸνομα τοῦ Οὔλοφ και στό ἄλλο τοῦ Σβάντε και τὰ ἔδωσε ἐπίσημα τῷ καθενός ἀπό τὰ δυò ἀπαθανατισμένα παιδιά του.

Ἄμα τυπώθηκε και δέθηκε τò βιβλίο κ' εἶταν ἔτοιμο νά κυκλοφορήσῃ, ὁ συγγραφέας πήρε μαζί του δυò ἀντίτυπα, ἔγραψε στό ἕνα τὸνομα τοῦ Οὔλοφ και στό ἄλλο τοῦ Σβάντε και τὰ ἔδωσε ἐπίσημα τῷ καθενός ἀπό τὰ δυò ἀπαθανατισμένα παιδιά του.

Ἄμα τυπώθηκε και δέθηκε τò βιβλίο κ' εἶταν ἔτοιμο νά κυκλοφορήσῃ, ὁ συγγραφέας πήρε μαζί του δυò ἀντίτυπα, ἔγραψε στό ἕνα τὸνομα τοῦ Οὔλοφ και στό ἄλλο τοῦ Σβάντε και τὰ ἔδωσε ἐπίσημα τῷ καθενός ἀπό τὰ δυò ἀπαθανατισμένα παιδιά του.

Ἄμα τυπώθηκε και δέθηκε τò βιβλίο κ' εἶταν ἔτοιμο νά κυκλοφορήσῃ, ὁ συγγραφέας πήρε μαζί του δυò ἀντίτυπα, ἔγραψε στό ἕνα τὸνομα τοῦ Οὔλοφ και στό ἄλλο τοῦ Σβάντε και τὰ ἔδωσε ἐπίσημα τῷ καθενός ἀπό τὰ δυò ἀπαθανατισμένα παιδιά του.

Ἄμα τυπώθηκε και δέθηκε τò βιβλίο κ' εἶταν ἔτοιμο νά κυκλοφορήσῃ, ὁ συγγραφέας πήρε μαζί του δυò ἀντίτυπα, ἔγραψε στό ἕνα τὸνομα τοῦ Οὔλοφ και στό ἄλλο τοῦ Σβάντε και τὰ ἔδωσε ἐπίσημα τῷ καθενός ἀπό τὰ δυò ἀπαθανατισμένα παιδιά του.

Ἄμα τυπώθηκε και δέθηκε τò βιβλίο κ' εἶταν ἔτοιμο νά κυκλοφορήσῃ, ὁ συγγραφέας πήρε μαζί του δυò ἀντίτυπα, ἔγραψε στό ἕνα τὸνομα τοῦ Οὔλοφ και στό ἄλλο τοῦ Σβάντε και τὰ ἔδωσε ἐπίσημα τῷ καθενός ἀπό τὰ δυò ἀπαθανατισμένα παιδιά του.

Νέννε λέγαμε τὸ Σδέν. Εἶχε βρεῖ τὸνομα μόνος του, γιατί δὲν μπορούσε νὰ προσφέρῃ τὸ Σ.

— Μὰ τὰδέρφια δὲν τὰ λένε ὅπως λέει τὸ βιβλίον, δοκίμασε νὰ πῆ ὁ Νέννε.

— Τί κουτὸς ποὺ εἶσαι! εἶπε ὁ Οὐλοφ. Ὁ μπαμπὰς μὰς λέει ἔτσι.

Τότε ἐνόησε ὁ Σδέν καὶ μὲ μάτια, ποὺ λάμπανε ἀπὸ τὴν ἀνυπομονησία, ρώτησε :

— Δὲ λέει τίποτε γιὰ τὸ Νέννε;

Ὁ πατέρας, ποὺ μπήκε μέσα στὸ μεταξὺ, σήκωσε τὸ μικρὸ ψηλὰ ὡς τὸ ταβάνι, τὸν κατέβασε πάλι καὶ τοῦ εἶπε :

— Τί νὰ πῆ γιὰ ἓνα μαῖμουδάκι, ποὺ εἶναι τόσο μικρὸ ἀκόμα καὶ δὲν ἔκαμε τίποτε;

Μὰ ὁ Σδέν δὲν ἔμεινε εὐχαριστημένος. Ἄνοιγε τὰ μεγάλα γαλανὰ μάτια του ὅσο πλατύτερα μπορούσε, ἔδινε φιλιὰ μὲ τὸ μικρὸ ρόδινο στόμα του, ἔδαζε ὅλα τὰ δυνατά του. Ἦθελε καὶ αὐτὸς ἓνα βιβλίον.

— Μὰ ὁ Νέννε δὲν ξέρει νὰ διαβάσῃ.

Ὁ λόγος αὐτὸς δὲν τοῦ ἔκαμε καμμιάν ἐντύπωση. Ἔτρεχε πέρα δῶθε στὶς κάμαρες καὶ τὸ μικρὸ του ζωηρὸ πρόσωπο εἶταν κατακόκκινο. Ὁ Οὐλοφ πῆρε βιβλίον, ὁ Σδέν τὸ ἴδιον. Γιατί νὰ μὴν πάρῃ καὶ ὁ Σδέν;

Ἄδύνατο νὰ γίνῃ διαφορετικὰ. Ὁ συγγραφέας δὲν εἶχε πρόχειρο ἄλλο ἀντίτυπο. Ἐφερε ἢ μαμὰ τὸ δικό της καὶ ἀφοῦ σήστηκε καλὰ τὸνομά της, ὁ μπαμπὰς ἔγραψε στὸ βιβλίον :

Τοῦ μικροῦ Νέννε—ὁ μπαμπὰς.

Καὶ τότε ἤσυχασε ὁ Σδέν.

Δηλαδή φάνηκε πὼς ἤσυχασε. Γιατί δὲ ζήτησε περσότερα. Γύριζε μόνον ὀλόγυρα καὶ διάβαζε στὸ βιβλίον. Μπορούσε νὰ διαβάσῃ καὶ ἀποπάνω καὶ ἀποκάτω, κρατούσε τὸ βιβλίον πότε ὀρθὰ πότε ἀνάποδα καὶ διάβαζε τόσο δυνατὰ, ποὺ ἀντηχοῦσε ὅλο τὸ σπίτι.

Τέλος κάθησε λίγες στιγμὲς μόνος του καὶ συλλογιζότανε. Ἐπειτα ἔτρεξε ἄξαφνα τόσο γλήγορα, σὰ νὰ εἶχε βιά νὰ φτάσῃ ὅσο μπορούσε πρωτίτερα ἐκεῖ ποὺ ἤθελε. Πῆγε ἴσια στὴν κάμαρα τοῦ μπαμπὰ, ὅπου καθότανε κείνος πνιγμένος στοὺς καπνοὺς. Μαζεύτηκε ἔτσι ὥστε νὰ χωρέσῃ ἀνάμεσα τῆς καρέκλας καὶ τοῦ τραπέζιου. Κ' ἔπειτα ἔδραλε τὸ κεφάλι καὶ προσπαθοῦσε νὰ εἶ τὸν μπαμπὰ στὰ μάτια.

— Τί εἶναι Σδέν; ρώτησε ὁ μπαμπὰς, ποὺ δὲν ἤθελε νὰ τὸν ἐνοχλοῦν.

Ὁ Σδέν ἔμωξ δὲν ἤσυχάζε, ἀν ὁ μπαμπὰς δὲν παραμέριζε τὸ κάθισμα ὥστε νὰ μπορέσῃ νὰ περάσῃ.

Τότε μπήκε ἀνάμεσα στὰ γόνατα τοῦ μπαμπὰ, τὸν κοίταξε κατάματα καὶ εἶπε σιγαλὰ, μὰ σταθερά :

— Ὁ μπαμπὰς νὰ γράψῃ ἓνα βιβλίον μόνον γιὰ τὸ Νέννε.

— Τί; ρώτησε ὁ μπαμπὰς.

— Ὁ μπαμπὰς νὰ γράψῃ ἓνα βιβλίον μόνον γιὰ τὸ Νέννε, ξαναεἶπε τὸ μικρὸ ἀδερφάκι δυνατότερα τώρα.

Τότε ἐνόησε ὁ μπαμπὰς.

Ὁ μικρὸς εἶχε θυμώσει γιατί δὲν τὸν ἀνάφερε τὸ

βιβλίον καὶ αὐτόν. Ὅσο μικρὸς καὶ ἀν εἶταν, ἤθελε δικαιοσύνη. Ὅσο μικρὸς καὶ ἀν εἶταν, εὕρισκε ἴσως πὼς εἶχε καὶ κείνος τὰ ἴδια δικαιώματα στὸν πατέρα μαζί μὲ τὰλλα ἀδέρφια καὶ ὅσο μικρὸς καὶ ἀν εἶταν, ἤξερε πὼς ἔπρεπε νὰ ἔχῃ καὶ αὐτὸς τὴ θέση του ἐκεῖ ποὺ εἶταν ὁ μπαμπὰς, ἢ μαμὰ καὶ τὰδέρφια.

Κοίταξε τὸν μπαμπὰ ἐρωτηματικὰ μὲ τὰ μεγάλα μάτια του καὶ μὲ τὴν ἡμέρη, σὰ νὰ εἶταν ζήτημα ζωῆς καὶ θανάτου.

— Σοῦ ὑπόσχεται, θὰ γράψω καὶ γιὰ σένα ἓνα βιβλίον.

— Μόνον γιὰ τὸ Νέννε, ξαναεἶπε ὁ μικρὸς δίνοντας νὰ ἐνοηθῇ καθαρὰ πὼς αὐτὸ εἶταν τὸ σπουδαιότερο.

— Μόνον γιὰ τὸ Νέννε, ἀπάντησε σοβαρὰ ὁ μπαμπὰς.

Ὁ μικρὸς ἔφυγε. Ἐτρεξε καὶ ἔφερε τὸ νέο ὡς τὴν κουζίνα καὶ ἔμεινε ἱκανοποιημένος τέλεια τὴ στιγμὴ αὐτή.

Ὁ μικρὸς δὲν ἔπαψε νὰ τὸ θυμίζῃ. Μὰ ἓνας συγγραφέας ἔχει νὰ γράψῃ πολλά. Ἀν μπορεῖ νὰ βρῇ πάντα τὴν ὄρεξη νὰ γράψῃ γιὰ ἓνα μικρὸ σγουρόμαλλο ἀγοράκι, ποὺ δὲν εἶχε κἀμὲι στὸν κόσμον ἄλλο τίποτε παρὰ νὰ τρέχῃ πέρα δῶθε καὶ νὰ σκορπίσῃ σὲ ὅλους τὴ χαρά. Καὶ στὴν ποίηση, ὅπως καὶ στὴ ζωὴ, οἱ μικροὶ πρέπει νὰ περιμένουνε, γιατί οἱ μεγάλοι δὲν τοὺς ἀφίνουνε νὰ περάσουν πρὶν ἔρθῃ ἡ σειρά τους.

Γι' αὐτὸ ὁ μικρὸς ἀδερφός ἔπρεπε νὰ περιμένῃ, ὡς τὰ σήμερα τὸ βιβλίον του. Τώρα καὶ γὼ εἶμαι ἄλλος καὶ ὅλα γύρω μου εἶναι νέα. Ὁ μικρὸς βέβαια δὲν ἤξερε τί μοῦ ζητοῦσε, ὅπως καὶ γὼ δὲν ἤξερα τί ὑποσχέθηκα.

Ὅμως ἀκούω μὴ φωνὴ νὰ μὲ πιάσῃ νὰ κρατήσω τὴν ὑπόσχεσή μου.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

1.

Ὁλάκερο τὸ βιβλίον αὐτὸ εἶναι βιβλίον τοῦ θανάτου καὶ ἔμωξ μοῦ φαίνεται πὼς μιλεῖ περσότερο γιὰ εὐτυχία παρὰ γιὰ δυστυχία. Γιατί δυστυχία δὲ λέγεται νὰ χάσῃ κανεὶς ὅτι τοῦ εἶναι ἀγαπημένον, δυστυχία εἶναι νὰ τὸ μολύνῃ, νὰ τὸ διαφτεῖρῃ, νὰ τὸ παραμορφώσῃ. Καὶ ὑπάρχει ἓνα μυστικόν, ποὺ ἔπρεπε νὰ ζήσω πολὺ πρὶ νὰ τὸ γνωρίσω. Ἡ ἀγάπη δὲ μένει ποτὲ στάσιμη. Ἡ θὰ δυναμώσῃ ἢ θὰ μικρύνῃ μὲ τὸν καιρὸ. Καὶ μπορεῖ νὰ φέρῃ πόνον, ἔχει μόνον στὴν πρώτη περίστασιν. Ἡ δυνατότερη ἀγάπη εἶναι κείνη ποὺ φέρνει πόνον. ἴσια ἴσια γιατί γίνεται πάντα δυνατότερη.

Μὰ θέλω νὰ τὰ ἱστορήσω ἐξαρχῆς καὶ νὰ διηγηθῶ ὅλα ὅσα κλείνει τὸ βιβλίον αὐτό, ὅπως διηγουται ἓνα ὄνειρον. Καὶ ὅσο καὶ ἀν φαίνεται παράξενο στὸ ἀναγνώστη—ὅλα αὐτὰ δὲν εἶναι τίποτες ἄλλο παρὰ τὸ βιβλίον, ποὺ μὲ παρακάλεσε νὰ γράψω ὁ μικρὸς ἀδερφός.

Ἔταν ὄνειρον πὼς ἐρωτεύτηκα, πὼς παντρεύτηκα

και πώς άπόχτησα παιδιά ; Εΐταν όνειρο πώς στάθηκα ευτυχισμένος και δυστυχισμένος ότο δέ λέγεται ; Εΐταν όνειρο, ή τή εξήγησα όλα αυτά, όλα αυτά που φάνησαν να μου σκεπάζουν κάθε άλλο περιστατικό άπό τήν ανθρώπινη ζωή, που είδα στον ορίζοντά μου ;

Τώρα μου φαίνεται πως στέκω μ' ένκν άκατανόητον τρόπο —όχι άπάνω, κάθε άλλο παρά άπάνω—άλλα μακριά άπό όλα αυτά και τή μόιο που με φτάνει είναι ένας τόνος ευλαβητικός και τόσο έκστατικός, που ούτε αυτή ή μουσική δέ θά μπορούσε να τόν έκφράση μ' αισθητόν τρόπο. Ναι, μόνον όταν θά έχω γραμμένο πιά έκείνο που τώρα ζητά τή δρόμο του άπάνω στα γραφα φύλλα, που ίσως μιά μέρα γίνουσε βιβλίο, μόνο τότε έλπίζω πώς ή ΐδια ή διήγησή θά μπορέση να μου δώση τή κλειδί για να λύσω τή άινιγμα, που με βασάνισε και με άνησυχεί τώρα : τί δηλαδή εΐταν στή ζωή μου όνειρο και τί πραγματικότητα.

Γιατί δέν είναι μόνο ή λύπη που με σφίγγει. Είναι μαζί κ' ή άπορία για κείνα που έχουν γίνει, ή ΐδια άπορία που σαλεύει στο βάθος κάθε συνειδητής ζωής.

Τή στιγμή αυτή θυμομαι πώς ένα βράδι μπήκα στην κάμαρα της γυναικός μου και τή βρήκα να κάθεται συλλογισμένη μ' ένα βιβλίο άνοιχτό μπροστά της. Διάδασε στο βιβλίο και τή πρόσωπό της φαινότανε δυσρεστημένο.

Έσκυψα άπάνω άπό τόν ώμο της και είδα πώς τή βιβλίο που διάδασε εΐταν ή Γραφή. Εΐταν άνοιχτή στο πρώτο βιβλίο του Μωϋσή και εΐταν τή πρώτη κ' διάδασε, μου έδειξε μόνο τις δυό σειρές, που μου φαίνεται πώς τις βλέπω ακόμα στήν κάτω άκρη της σελίδας. Και διάδασα τή λόγια :

«Κατηραμένη ή γη ένεκα σου. Με πόνους να γεννης τή τέκνα σου.»

— Δέν είναι φριχτό ; μου είπε. Δέ θυμομαι να γέννησα με πόνους. Δέν τή σκέφτηκα ποτέ.

Σηκώθηκε και πήγε σ' ένα κρεβατάκι, που εΐταν πλάι στο δικό μας, κ' έσκυψε άπάνω εκεί σ' ένα στρογγυλό, όροσερό προσώπακι, που κοιμότανε και που τή χείλη του σκαλεύανε, σά να βυζαίνανε στο μητρικό στήθος.

— Σέ γέννησα με πόνους ; είπε σά να μιλούσε μόνη της. Όχι, με χαρά και άγαλλίαση, με χαρά τόσο μεγάλη, που δέν τή γνώρισα ποτέ ώς τότε.

Μ' έσυρε στον καναπέ κ' έγυρε τή κεφάλι της στον ώμο μου και στρωμάχτηκε κοντά μου, σά να ζητούσε να βρή αυτούσ προστάσια άπ' όλα τή δεινά και τούς πόνους του κόσμου. Χωρίς νάλλάξη θέση, άπλωσε τή χέρι της κ' έκλεισε τή βιβλίο.

Είναι ένα μικρό βιβλίο, είπε. Δέν μπόρεσα να τή νοιώσω ποτέ.

— Μικρό δέν είναι, της είπα με χαμόγελο.

— Έσύ τή είπες, είπε και άνασηκώθηκε.

— Έγώ ; Ποτέ !

— Έ, τότε θά είπες κάτι άλλο.

Έγυρε πάλι κάτω.

— Δέ θυμομαι. Ξέρω μόνο πώς θέλω να συλλογίζομαι όπως και σύ, να πιστεύω ό,τι και σύ. Γιατί κανείς δέν είναι σάν έσέ, κανείς στον κόσμο.

Σέ τέτοια λόγια δέν μπορεί νάπαντήση κανένας άντρας. Δέ χρειάζεται να τάποκρούση, γιατί δέν είναι σά θυμίαμα στή ματαιοδοξία. Έρχονται σά χάδι, είναι έτσι όπως ένας άντρας κοιτάζει τή γυναίκα του και τής λέει : «Γιά μένα δέν υπάρχει άλλη γυναίκα άπό σέ.» Η γυναίκα μου έπειτα άπό μιά στιγμή τόσο μικρή, που μόλις τήν παρατήρησα, εξακολούθησε :

— Βέβαια δέ σ' ευχαρίστησα ακόμα γιατί μ' έαυθες να πιστεύω ό,τι πιστεύεις και σύ, όμως χαίρομαι γι' αυτό. Δέν μπορείς να τή αιστανθής ποτέ. Κάθε μέρα που περνά με κάνει πλουσιότερη. Κάθε ώρα μου φαίνεται γεμάτη άπό τήν ευτυχία μου. Μου είναι τόσο παράξενο να συλλογίζομαι τώρα, πώς μιά φορά όταν είμουνα πολύ νεώτερη, πθυμοόσα να πεθάνω για να πάω στον ουρανό. Τί νόημα είχε αυτό και τί ποθούσα ; Μου φαίνεται πώς τή λησμονήσα, σά να μη στάθηκε ποτέ. Τό μόνο, που κάποτε πρωτίτερα τή αιστανόνομα βραία, εΐταν τή πώς δέ θά ξαναέβλεπα ποτέ τόν πεθαμένο πατέρα μου. Τώρα όμως μου φαίνεται πώς δέν έχω άλλον πόθο παρά να ζήσω με σέ και τή παιδιά. Ήθελα να μήν ύπηρεζε άλλο τίποτεσ άπό τή ζωή που έχουσε να ζήσουμε σύ και γώ. Θέλω να ζήσω μαζί σου όσο να μεγαλώσουν τή παιδιά και νάποκατασταθούν. Έπειτα να γεράσουμε μαζί.—έσύ και γώ—τίποτεσ άλλο δέν μπορώ να στοχαστώ.

— Δέν πιστεύεις πώς μπορεί να υπάρχει κάποια άλλη ζωή ; ρώτησα.

Κούνησε τή κεφάλι κόνοντας ζωηρή χειρονομία.

— Όχι, φώναξε, δέ θέλω τίποτεσ άλλο άπό αυτό που υπάρχει. Θέλω να κοιμηθώ μιά μέρα στή γη, κάτω άπό έναν άθροσπαρμένο σωρό χώμα. Αυτό είναι έλο έλο έκείνο που θέλω και γι' αυτό παρακαλώ τή θεό κάθε βράδι.

Κάθε βράδι έκανε τή δέησή της στο θεό και όμως δέν πίστευε στην άθανασία. Τό ήξερα και παραξενεύτηκα πάλι μ' αυτό τή χαρακτηριστικό της άινιγμα, που για κείνη εΐταν μόνο μιά φυσική πραγματικότητα. Τής χάρσα τόν ώμο για να τής δείξω πώς άκουσα κ' έννόησα, αυτή όμως άλλάζοντας άπότομα θέμα ρώτησε :

— Πιστεύεις έσύ τίποτεσ άλλο :

— Όύτε πιστεύω, ούτε δέν πιστεύω.

Ξαναείπε τή λόγια μου όλωσδιόλω χωρίς τόιο, άν και τή είχε άκούσει πολλές φορές πρωτίτερα, τή ξαναείπε σά να κλείνανε κάτι άκατανόητο και φώναζε άξαφνα :

— Τότε έχεις άλλαξει.

— Δέν τή πιστεύω.

— Ναι, έχεις άλλαξει. Άλλιώς πώς εΐταν δυνατό να πιστεύω πώς ή ζωή τελειώνει με τή θάνατο ; Έσύ μου τή έμαθες. Γιατί τώρα δέ θέλεις να πιστεύης ό,τι πιστεύω και γώ;

Με τὰ λόγια της αὐτὰ μοῦ πέρασε στὸ νοῦ μιὰ θύμηση. Τὴν εἶδα νὰ περπατᾷ μαζί μου σ' ἓνα στενὸ μονοπάτι κάτω ἀπὸ τὲς φωτεινὲς σημύδες τῶν βραχόνησων. Ἀπάνωθι μας φεγγαρολοῦσαν τᾶστρα τοῦρα νοῦ καὶ στὰ πόδια μας ἔτρεμε στὴ χλόη τὸ θαμπὸ ἀντιφέγγισμα ἀπὸ τὰ παράθυρα τῆς πρώτης καλοκαιρινῆς κατοικίας μας. Νόμιζα πὼς ἄκουγα ἀκόμα τὰ λόγια, πού ψιθυρίζαμε ἀναμεταξύ μας στὴν ἡσυχία τοῦ βραδιού, λόγια γιὰ τὴ ζωὴ καὶ γιὰ τὸ θάνατο, γιὰ τὸ θεὸ καὶ γιὰ τὰ μέλλοντα, λόγια πού παίρνανε σοβαρότητα καὶ φλόγα ἀπὸ τὸ πρῶτο ἐρωτικὸ μεθύσι μας. Θυμῆθηκα πὼς εἶχε πέσει σὲ βαθειὰ θλίψη καὶ σιωπῆ, ἐνῶ συλλογιζόταν τὴν ἀπάντησή μου. Κι ἔταν τώρα μοῦ ἦρθε αὐτὴ ἡ ἀνάμνηση τόσο καθαρά, ὅσο δὲν μποροῦνε νὰ τὸ ἀποδώσουνε τὰ λόγια, μοῦ φάνηκε πὼς ἐκείνο, πού εἶχα πει τότε, τῆς ἔκαμε μιὰν ἐντύπωση διαφορετικῆ παρότι εἶταν τὸ νόημά μου κ' ἐνοιῶσα στὴν καρδιά μου μιὰ κεντιὰ, σὰ νὰ τῆς ἔκαμα κακὸ δῆλως νὰ τὸ θέλω.

Μ' ἔκοψε λέγοντας :

— Δὲν μπορῶ νὰ τὸ ἐννοήσω αὐτό: Οὔτε νὰ πιστεῦω, οὔτε νὰ μὴν πιστεῦω! Ἡρέπει νὰ κἀνω ἓνα ἀπὸ τὰ δυό.

Πρόφερε τὰ λόγια αὐτὰ με τέτοιον τόνο, σὰ νὰ με παρκαλοῦσε νὰ μὴν τῆς φέρω ἀντίρρηση. Καὶ δὲν τῆς ἔφερα. Κράτησα μόνο μέσα μου τὴν ἀνάμνηση τοῦ φωτεινοῦ νηπιού τῆς νύχτης μας καὶ παραξενεύομυνα πού νόμιζα πὼς ἔβλεπα ἕλλην τὴν ὥρα τᾶστρα ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ φύλλα τῶν σημύδων.

Ἐνῶ μιλοῦσαμε, ἡ γυναίκα μου σηκώθηκε καὶ στεκόταν πάλι κοντὰ στὸ μικρὸ κρεβάτι. Ἐκεῖ πού μιλοῦσαμε, παρατήρησε πὼς ὁ μικρὸς εἶχε κουννηθεῖ. Τὸν σήκωσε, τὸν πήρε στὰ χέρια της με κείνον τὸ σίγουρο προφυλαχτικὸ τρόπο, πού τὸν γνωρίζουν οἱ μητέρες μόνο καὶ τὸν ἔφερε στὸ στήθος της. Τὸ πρόσωπὸ της εἶλαμπε ἔταν εἶδε κ' αἰστανήθηκε πὼς ὁ μικρὸς βύζαινε τὸ γάλα της με κείνη τὴν ἀπερίγραφη γαλήνη, πού εἶναι τὸ προνόμιο τῶν παιδιῶν.

Ἡ πρωτηγενὴ ὀμιλία μας καὶ κείνο, πού ἔβλεπα τώρα, σμίξανε τόσο πρᾶξενα καὶ γίναν ἓνα στὸ αἰσθημά μου καὶ θυμῆθηκα τὰ λόγια, πού γίνανε ἀφορμὴ τῆς σύντομης ὀμιλίας μας. Πολλὴ ὥρα καθισμένος ἐκεῖ συλλογιζόμυνα ἐκείνο πού ἤθελα νὰ πῶ. Συλλογιζόμυνα τὰ σκληρὰ λόγια: «Κατηραμένη ἡ γῆ ἔνεκα σου». Τὸ αἰσθημα ἐκείνου πού εἶχα καὶ κείνου πού ἔβλεπα μοῦ εἶταν τόσο δυνατό, ὥστε φοβόμυνα νὰ μιλήσω, γιὰ νὰ μὴν προδώσω τὴ συγκίνησή μου με δάκρυα. Καὶ προσπαθοῦσα νὰ κρατήσω κιάλας τοῦς συλλογισμούς μου νὰ μὴν παρουν τὴ μορφή τοῦ λόγου, γιὰ νὰ μὴ φανῶ αἰσθηματικὸς στὴ γυναίκα μου.

Τέλος πήρα τὴ Γραφή καὶ τὴν ἔβαλα στὴν ἄκρη.

— Ἐσὺ ἔχεις δίκιο, εἶπα κι ὁ τραχὺς λόγος ἔχει ἄδικο. Ἐπρεπε νὰ λέη: «Ἐυλογημένη ἡ γῆ ἔνεκα σου».

Καὶ λέγοντας αὐτό, γονάτισα κι ἀκκούμπησα τὸ μέτωπό μου στὴ γυναίκα μου καὶ στὸ παιδί μου. Καὶ

κείνη με τὸ χέρι, πού τῆς ἔμενε λεύτερο, μοῦ χάδεψε τὰ μαλλιά.

Ὡ εἴμαστε νέοι τότε, νέοι καὶ πολὺ εὐτυχημένοι.

2

Δὲν ἀνάφερα ὡς τώρα τὸνομα τῆς γυναίκός μου καὶ μοῦ εἶναι ἀκόμα δύσκολο νὰ τὸ κάμω. Στους στοχασμούς μου τὴν ὀνομάζω κάποτε Μινιόν, γιὰτὶ μόνο μ' αὐτὸ τὸνομα μπορῶ νὰ τὴ δῶ ἔτσι ὅπως ἦρθε κ' ἐφυγε. Ποῦ ξέρω κιάλας ἂν τώρα εἰκονίζω αὐτὴν τὴν ἴδια ἢ τὴν ἀνάμνηση πού ἄφησε; Γιατὶ ἓνας ἄνθρωπος εἶναι πρᾶγματις ὅπως φαίνεται: σὲ ὅσους δὲν τὸν εἶδαν ἔτσι, καθὼς μπορεῖ καὶ τὸν βλέπει ἴσως ἓνας μόνο; Δὲν εἶναι πολὺ περισσότερο στὸ βᾶθος του μόνο ἐκείνο πού μένει, ἅμα χαθῆ τὸ ἐξωτερικὸ καὶ τὸ τυχαῖο; Καὶ δὲν εἶναι δυνατό, ἐκείνο πού μερικὸι τὸνομάζουν ἐξιδανικήψη νὰ εἶναι ἡ πραγματικὴ ἐσωτερικὴ ὁμοιότητα, πού θὰ γίνη κάποτε τὸ ἀληθινὸ ἐγὼ μας; Ὁρατὸ ἀπ' ὅλους μόνο σ' ἔνιν κόσμο ἄφραστο στὴν ἀνθρώπινη ματιά;

Εἶταν μικρόσωμη καὶ λιγνὴ καὶ τὴν πρωτοεῖδα στὸ δρόμο, σὲ μιὰ σύστασι, τῆς στιγμῆς κάτω ἀπὸ τὴ λάμψη ἑνὸς φαναρίου. Ἄμα χωριστήκαμε, μοῦ μείναμε στὴν ἀνάμνηση, δυὸ μάτια παράξενα μεγάλα καὶ βαθειά. Περισσότερα δὲ θυμόμυνα, παρὰ μόνο μιὰ τραχηλιὰ ἀπὸ μαύρη γούνα, ἓνα ζευγάρι μαθρα μακριὰ γάντια καὶ τὸ σφύξιμο ἑνὸς χεριού, πού ἔδινε τὴν ἐξοφικὴ καὶ δυνατὴ ἐντύπωση ἑνὸς κατὶ ἄγρουπου, ἀληθινοῦ καὶ γεμάτου εὐλικρίνεια. Ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ τῆς δὲ μοῦ ἔμεινε στὸ νοῦ ἄλλο τίποτε, τόσο πού ἔπειτ' ἀπὸ λίγες μέρες πέρασα κοντὰ τῆς χωρὶς νὰ τὴ γνωρίσω. Κι ὅμως αὐτὰ τὰ μάτια δὲ μ' ἄφιναν ἡσυχιο, βγαίνανε πάντα μπροστὰ στὴ φαντασία μου ἀτραπτερά καὶ μελαγχολικά, κρύδοντας κατιὶ λαχταριστὸ κ' εὐλαθητικὸ μαζί. Ἄν καθρεφτίσανε ποτὲ δυὸ μάτια μιὰ ψυχῆ, εἶταν τὰ δικὰ τῆς μάτια.

Ὅταν συλλογιζόμυαι ἕλλη τὴ ζωὴ, πού ἔζησα με τὴ γυναίκα μου, βρίσκω πὼς σὲ ὅλα τὰ διαφορετικὰ τῆς στάδια κνεῖς ἄλλος δὲ με δίδαξε, ἔπως αὐτὴ, νὰ φυλάξω τὸ θρησκευτικὸ αἰσθημα. Ὅστόσο δὲν τὴν ἀκούσα ποτὲ νὰ προσφέρῃ τὴ λέξη θρησκεία καὶ θὰ μποροῦσε νὰ γελᾶση κανεὶς μαζί της συγχύζοντας τὸν Ἀβραάμ με τὸν Ἀπόστολο Παῦλο. Ὅλα ὅμως ἔσα ἀγγίξε με τὴ σκέψη της ἢ με τὸ αἰσθημα, τῆς γινόντανε ἱερά μ' ἓνα ξεχωριστὸ τρόπο. Ἡ ψυχὴ της εἶταν ἕλλη τρυφερότητα κ' ἡ ζωὴ, πού ἤθελε νὰ ζήση, εἶτανε μιὰ γιορτῆ, ὅπου τὸ αἰσθημα γιὰ τὴν ἀξία καὶ τὴν ἱερότητα τῆς ζωῆς δὲν μποροῦσε νὰ ὑποφέρῃ παρφωνία. Ὅλα ὅμως ἔσα μέσα της εἶτανε δυνατό καὶ ζωντανά, εἶτανε μαζί κι ἀστενικά κ' εὐκολόσπαστα. Στὰ βάθη τῆς ψυχῆς της φύλαξε μιὰ λατρεία πρὸς τὸ τέλειο, πού δὲν μποροῦσε νὰ ὑποφέρῃ τὴ ζωὴ, γιὰτὶ νόμιζε πὼς ἔστεικε σὲ βαθμίδα ψιλοῦτερη ἀπὸ αὐτὴ.

(Ἀκολουθεῖ)